

می رود. رشته علوم و معارف اسلامی می تواند علاقه‌مندان و افراد مستعد را به بالاترین سطوح و مراتب علمی و اخلاقی برساند و در دانشگاه، حوزه و کسب و کار چراغ راه آنان باشد.

تاریخچه و وضعیت موجود

مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی از اوایل دهه ۶۰ توسط مدرسه عالی شهید مطهری با تولید آیت‌الله امامی کاشانی آغاز به کار کردند. به مرور زمان، با افزایش تعداد متقاضیان این رشته تحصیلی (دوره دوم متوسطه) دبیرستان‌های علوم و معارف اسلامی (دولتی و غیردولتی) به استناد مصوبه ۶۷۷ تاریخ ۸۱/۶/۷ شورای عالی آموزش و پرورش مجوز تأسیس گرفتند. در حال حاضر، شناخته‌شده‌ترین مدرسه‌های غیردولتی که رشته علوم و معارف اسلامی را دارند عبارت‌اند از: «شهید مطهری، ثامن الحجج (علیه‌السلام)، امام صادق (علیه‌السلام) پیام غدیر، کوثر، الغدیر در تهران، معصومیه در تهران، هدی در قم و شهرستان‌ها، امام رضا (علیه‌السلام)، در مشهد، امام محمد باقر (علیه‌السلام) در اصفهان، توحید در قم، شهید طاهری در گرگان». مدرسه‌های دولتی معارف اسلامی در سطح کشور نیز عبارت‌اند از: «شهید مطهری در شهرستان‌ها، صدرا، هدی، شهید گمنام و نرجس در منطقه ۱۸ تهران، فیض کاشانی در منطقه ۱۴ تهران، مرحوم رهگذر و شهید مفتح در شهریار، الزهرا (سلام‌الله علیها) در شهر جدید پرند، آیت‌الله خامنه‌ای در تنکابن، عاشورا و شهید مطهری در قائم‌شهر، فرهیختگان در ملایر، امام خمینی (ره) در شهر ری و زینبیه در میانه و بستان‌آباد (دخترانه و پسرانه جدیدالتأسیس)، شهید مدرس در اهر (جدیدالتأسیس)، گنبد کاووس (پسرانه و دخترانه جدیدالتأسیس)، سیرجان (پسرانه و دخترانه جدیدالتأسیس).

همچنین، از تابستان سال جاری (۱۳۹۸) مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی وابسته به حوزه، به استناد اساسنامه مصوب جلسه ۷۹۴ مورخ ۸۸/۶/۳ شورای عالی آموزش و پرورش، در مناطق ۴، ۵، ۱۶ تهران و شهرستان تربت حیدریه شروع به فعالیت کردند.

برخی از اهداف رشته علوم و معارف اسلامی

۱. شناسایی و جذب دانش‌آموزان مستعد و علاقه‌مند به معارف اهل بیت (علیهم‌السلام) به منظور تربیت دانش‌آموختگانی متدین، آراسته به فضایل اخلاقی، ولایت‌مدار، پیشتاز در صحنه‌های دفاع از آرمان‌های انقلاب اسلامی و پیشرو در عرصه‌های علوم انسانی و معارف اسلامی و آماده ورود به عرصه‌های اجتماعی؛

محمد رضا مقدادی

اشاره

امام رضا (ع) می‌فرمایند: «خدا رحمت کند کسی را که امر ولایت ما را زنده می‌سازد»
پرسیده شد: «امر شما چگونه زنده می‌شود؟» فرمود: «علوم ما را فرا گیرد و به دیگران بیاموزد. زیرا اگر مردم با زیبایی‌های سخنان ما آشنا گردند، از ما پیروی خواهند کرد.»

امام محمدباقر (ع) فرمودند: «پیروان اسلام در پرتو معرفت واقعی و درک حقایق علمی روایات می‌توانند به عالی‌ترین درجه‌های ایمان نائل شوند.» (الحديث، ج: ۱: ۳۶۵)

در عرصه علوم و دانش‌ها هیچ دانشی بالاتر از معارف الهی نیست. دین مقدس اسلام و آموزه‌های آن در فطرت پاک بشری نهفته شده و برای فعلیت یافتن آن شایسته‌ترین و بهترین شیوه، بهره‌گیری از آیات نورانی قرآن مجید و احادیث، و روایات و سیره معصومین (علیهم‌السلام) است. مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی با هدف تربیت نیروهای کارآمد در عرصه دین‌پژوهی و مدیریت توحیدی، با تأکید بر فطرت‌گرایی توحیدی و سربازگیری برای حکومت جهانی حضرت مهدی (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف)، از مدرسه‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران به شمار

جدول مواد درسی رشته علوم و معارف اسلامی در دوره دوم متوسطه

پایه	درس‌های عمومی (مشترک با سایر رشته‌ها)	درس‌های تخصصی (مشترک با علوم انسانی)	درس‌های تخصصی (رشته علوم و معارف اسلامی)
دهم	فارسی ۱ نگارش زبان خارجه ۱ تربیت‌بدنی ۱ آمادگی دفاعی درس انتخابی کارگاه کارآفرینی و تولید، تفکر و سواد رسانه‌ای	۱. علوم و فنون ادبی ۱ ۲. ریاضی و آمار ۳. جامعه‌شناسی ۴. منطق	۱. علوم و معارف قرآنی ۲. اصول و عقاید ۱ ۳. احکام ۱ ۴. اخلاق ۱ ۵. عربی ۱ ۶. تاریخ ۱
یازدهم	فارسی ۲ زبان خارجه ۲ تربیت‌بدنی ۲ انسان و محیط زیست درس انتخابی هنر، کارگاه کارآفرینی و تولید، تفکر و سواد رسانه‌ای	۱. علوم و فنون ادبی ۲ ۲. ریاضی و آمار ۲ ۳. اقتصاد ۴. فلسفه ۱ ۵. روان‌شناسی ۶. مطالعات فرهنگی (انسانی‌ها دوازدهم می‌خوانند)	۱. علوم و معارف قرآنی ۲ ۲. اصول و عقاید ۲ ۳. احکام و استنباط ۲ ۴. اخلاق ۲ ۵. عربی ۲ ۶. تاریخ ۲
دوازدهم	فارسی ۳ زبان خارجه ۳ تربیت‌بدنی ۳ سلامت و بهداشت مدیریت خانواده و سبک زندگی	۱. علوم و فنون ادبی ۳ ۲. ریاضی و آمار ۳ ۳. فلسفه ۲	۱. علوم و معارف قرآنی ۳ ۲. اصول و عقاید ۳ ۳. احکام ۳ ۴. اخلاق ۳ ۵. عربی ۳ ۶. تاریخ ۳ ۷. جریان‌شناسی اندیشه علمی معاصر

تذکر: در رشته علوم و معارف اسلامی، درس‌های جامعه‌شناسی ۲ و ۳، جغرافیای ۲ و ۳، و تخصصی رشته انسانی گذرانده نمی‌شود. در کنکور از این کتاب‌ها سؤال مطرح خواهد شد.

از تابستان سال جاری (۱۳۹۸) مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی وابسته به حوزه، به استناد اساسنامه مصوب جلسه ۷۹۴ مورخ ۸۸/۶/۳ شورای عالی آموزش و پرورش، در مناطق ۴، ۵، ۱۶ تهران و شهرستان تربت حیدریه شروع به فعالیت کردند

ادبیات و علوم انسانی به مراتب از موفقیت بیشتری برخوردار شوند، به گونه‌ای که اغلب فارغ‌التحصیلان این رشته، در طول سال‌های گذشته در مقایسه با سایر رشته‌ها به دانشگاه‌ها، مراکز علمی و پژوهشی و حوزه‌های علمیه راه یافته‌اند.

برخی از برنامه‌های آموزشی و تربیتی مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی

۱. شناسایی استعدادها و نهفته جوانان در گرایش به حوزه دین‌مداری و دین‌پژوهی و تشویق دانش‌آموزان مستعد برای ورود به این رشته.
۲. ارائه درس‌های حوزوی همراه با درس‌های رشته ادبیات و علوم انسانی.
۳. سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی در قلمرو آموزش معارف قرآنی
۴. بهره‌گیری از دبیران و مربیان کارآمد، متخصص و باایمان

۲. برنامه‌ریزی و زمینه‌سازی مؤثر برای ادامه تحصیل دانش‌آموختگان در حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها و ایجاد علاقه و توانایی در آن‌ها برای برعهده گرفتن نقشی فعال و ممتاز در سطح جامعه، به‌ویژه در سه عرصه تبلیغ دین، سامان‌دهی فرهنگ عمومی و تحول‌آفرینی در علوم انسانی؛

۳. زمینه‌سازی برنامه‌ها و فعالیت‌های مدرسه‌ها برای ظهور حضرت صاحب‌الزمان (عجل‌الله تعالی فرجه‌الشریف) و احیای تمدن اسلامی و راهبرد تربیتی آن، و تکیه بر مبانی و اصول تعلیم و تربیت اسلامی.

محاسن و امتیازات رشته علوم و معارف اسلامی

محتوای غنی و روش تربیتی در رشته علوم و معارف اسلامی این فرصت را برای دانش‌آموزان فراهم می‌آورد که در کنکور سراسری (کنکور این دو رشته مشترک است) نسبت به دانش‌آموزان رشته

۵. تشکیل جلسات گفتمان دینی و کرسی‌های آزاداندیشی با استفاده از استادان راهنمای مجرب و متعهد.

۶. استفاده از فناوری‌های نوین و روش‌های جدید آموزشی

۷. حضور مشاوران باتجربه، دلسوز و آینده‌نگر در کنار دانش‌آموزان، با هدف رسیدگی دقیق و کمک به پیشرفت وضعیت تربیتی و آموزشی آنان.

۸. برگزاری اردوهای دانش‌آموزی با هدف رشد ایمان، معنویت، نشاط و شادابی آن‌ها

۹. فراهم کردن امکان حضور دانش‌آموزان در مجالس علمای ممتاز و مذهب دینی یا دعوت از ایشان برای حضور در برنامه‌های مدرسه به‌منظور بهره‌گیری از دانش، تجربه، اندیشه و معنویت آن‌ها.

۱۰. پشتیبانی مشاوره‌ای و فکری از دانش‌آموزان برای ورود به عرصه تحصیلات تکمیلی در حوزه و دانشگاه؛

۱۱. ترغیب به بهره‌گیری از شیوه‌های درس خواندن حوزوی، به‌خصوص روش پرسش و پاسخ به استاد و مباحثه؛

۱۲. برگزاری کلاس‌های فوق‌العاده، رفع اشکال و مشاوره با موضوعات مختلف.

۱۳. برگزاری کلاس‌ها و مسابقات فرهنگی و هنری در مدرسه؛

۱۴. برگزاری همایش‌ها و جلسات اولیا و مربیان با حضور استادان مجرب و مسئولان فرهنگی، تحکیم ارتباط خانه و مدرسه، و نظام‌بخشی به تعاملات مفید خانه، مدرسه و جامعه؛

۱۵. استقرار نظام تربیت دینی در مدرسه با در نظر گرفتن سه رکن کارکنان آموزشی، تربیتی و اداری مدرسه‌ها، دانش‌آموزان و خانواده‌ی صالح؛

۱۶. آموزش‌های نظری و عملی مهارتی و بسترسازی برای ورود موفق فارغ‌التحصیلان به بازار کار.

جمع‌بندی و پیشنهادها

همان‌گونه که به استناد آیات نورانی قرآن و سیره و سخنان اهل بیت عترت (علیهم‌السلام) و سخنان گهربار امام خمینی(ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) استدلال و نتیجه‌گیری کردیم، رشته علوم و معارف اسلامی یکی از اقدامات شایسته در تربیت و پرورش جوانان مستعد و علاقه‌مند در

راستای تحقق اهداف و برنامه‌های تحول بنیادین است و مدرسه‌های این رشته از جمله مدرسه‌های راهبردی کشور به‌شمار می‌رود.

برای دستیابی به نتایج بهتر و شایسته در شأن این رشته تحصیلی که متأسفانه در حال حاضر از نظر نیروی متخصص، برنامه‌های درسی، تعداد دانش‌آموز و مدرسه‌ها، بسیار محدود و کمتر از حد انتظار و نیاز جامعه است، موارد زیر پیشنهاد می‌شوند:

۱. تصویب دوره تربیت معلمان تخصصی رشته علوم و معارف اسلامی به صورت مستقل یا تلفیقی با سایر درس‌های مرتبط در دوره متوسطه اول و دوم توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی و ابلاغ به دانشگاه فرهنگیان برای اقدام عاجل؛

۲. تأسیس این رشته در دبیرستان‌های خاص دولتی (نمونه‌دولتی، هیئت‌امنی، شاهد، استعدادهای درخشان، فرهنگ و وابسته به حوزه)؛

۳. تهیه برنامه‌های این رشته برای معرفی و پخش از صدا و سیما جمهوری اسلامی؛

۴. آموزش‌های خاص به مشاوران محترم در دوره اول متوسطه، با هدف معرفی شایسته این رشته تحصیلی به خانواده‌ها و دانش‌آموزان؛

۵. موظف کردن مدیران کل آموزش و پرورش استان‌ها به گسترش و حمایت از این رشته تحصیلی؛

۶. همکاری نزدیک و فزاینده ائمه محترم جمعه و جماعات و رؤسای محترم حوزه‌های علمیه سراسر کشور با مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی در جهت گسترش و تعمیق کمی و کیفی؛

۷. لزوم و اهمیت اصلاح و بازنگری و به‌روزرسانی محتوای فعلی برنامه‌های درسی این رشته و تولید بسته‌های آموزشی توسط یا با نظارت سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی؛

۸. دخالت نکردن کمیته معارف شورای عالی آموزش و پرورش (که یک نهاد قانون‌گذار در آموزش و پرورش کشور است) در امور اجرایی مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی؛

۹. فعال‌سازی بخش بین‌الملل مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی با هدف تأسیس این مدرسه‌ها در کشورهای عراق، افغانستان، سوریه، لبنان، پاکستان و ...؛

۱۰. تأسیس سایت مخصوص مدرسه‌های علوم و معارف اسلامی.